

LECTIO XVI: Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΜΑΧΗ ΤΟΥ ΚΑΙΣΑΡΑ ΣΤΗ ΓΑΛΑΤΙΑ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **postquam pila in hostes miserunt.** Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *gerunt*. Εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο *postquam* και εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει μόνο τον χρόνο και τίποτε άλλο, χρόνου παρακειμένου, διότι δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

ΛΕΚΤΙΟ XVII: ΦΟΒΟΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΑΓΝΩΣΤΟ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **qui Germanos ingenti magnitudine corporum et incredibili virtute esse praedicabant:** Δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στα Gallorum, mercatorum . Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει πραγματικό γεγονός και, μάλιστα, σε χρόνο παρατατικό επειδή αναφέρεται στο παρελθόν.
2. **qui rei militaris periti habebantur:** Δευτερεύουσα αναφορική πρόταση προσδιοριστική στο ii. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει πραγματικό γεγονός και, μάλιστα, σε χρόνο παρατατικό επειδή αναφέρεται στο παρελθόν.

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

1. **adducti:** αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος Nonnulli, δηλώνει το προτερόχρονο (αφού είναι μετοχή παρακειμένου) στο παρελθόν (αφού εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου, remanebant)
[Ανάλυση σε πρόταση: quod nonnulli adducti erant (sunt)(αντικειμενική αιτιολογία)·
(αν θα θέλαμε να εκφράσουμε υποκειμενική αιτιολογία): quod nonnulli adducti essent·
(αν θα θέλαμε να δηλώσουμε το αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας):cum nonnulli adducti essent].
2. **abdit:** χρονική μετοχή, συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος (hi), δηλώνει το προτερόχρονο (αφού είναι μετοχή παρακειμένου) στο παρελθόν (αφού εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου, querebantur).
[Ανάλυση σε πρόταση: (αν θέλουμε να δηλώσουμε μόνο τον χρόνο) postquam/ut hi abdit sunt (erant),
(αν θέλουμε να δηλώσουμε τη σχέση αιτίου-αποτελέσματος ανάμεσα στη μετοχή και το ρήμα) cum hi abdit essent].

LECTIO XVIII: Ο ΗΡΑΚΛΗΣ ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΑ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **ubi postea Rōmulus urbem Rōmam condidit:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο eum locum. Εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα ubi, εκφέρεται με οριστική, γιατί εκφράζει κάτι το πραγματικό και χρόνου παρακειμένου condidit, καθώς αναφέρεται στο παρελθόν.
2. **Ubi Hercules, e somno excitātus, gregem aspexit:** Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το pergit. Εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο ubi και εκφέρεται με οριστική, διότι δηλώνει μόνο τον χρόνο και τίποτε άλλο· και χρόνου παρακειμένου, γιατί εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
3. **et partem abesse sensit:** Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το pergit. Συνδέεται παρατακτικά (με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο et) με την προηγούμενη χρονική πρόταση και εκφέρεται με οριστική (δηλώνεται μόνο ο χρόνος) παρακειμένου, γιατί εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
4. **postquam boum vestigia foras versa vidit:** Δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το coepit. Εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο postquam και εκφέρεται με οριστική (δηλώνεται μόνο ο χρόνος) παρακειμένου, γιατί εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Δηλώνει πραγματικό γεγονός.

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

1. **excitātus:** επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος Hercules (δηλώνει το προτερόχρονο).
[Ανάλυση σε πρόταση: (αν θέλουμε να δηλώσουμε μόνο τον χρόνο) postquam/ut Hercules excitatus est (erat), (αν θέλουμε να δηλώσουμε τη σχέση αιτίου-αποτελέσματος ανάμεσα στη μετοχή και το ρήμα) cum Hercules excitatus esset]
2. **confūsus:** επιρρηματική αιτιολογική μετοχή συνημμένη στο εννοούμενο υποκείμενο του ρήματος (Hercules). Δηλώνει το προτερόχρονο.
[Ανάλυση σε πρόταση:
quod Hercules confusus erat (est) (αντικειμενική αιτιολογία)
quod Hercules confusus esset (αν θα θέλαμε να εκφράσουμε υποκειμενική αιτιολογία)
cum Hercules confusus esset (αν θα θέλαμε να δηλώσουμε το αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας)]
3. **audītus:** επιθετική μετοχή, συνημμένη στο mugītus, στο οποίο λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός (δηλώνει το προτερόχρονο).
[Ανάλυση σε πρόταση: qui auditus erat (est)]
4. **conātus:** επιρρηματική χρονική-αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο Cacus (δηλώνει το προτερόχρονο).
[Ανάλυση σε πρόταση: cum Cacus conatus esset (με τον ιστορικό διηγηματικό cum, γιατί είναι χρονική, αλλά και δηλώνει μια σχέση αιτίου-αποτελέσματος)]

LECTIO XIX: Η ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΙΛΙΝΑ

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

1. **Marco Tullio Cicerōne et Gaio Antōnio consulibus:** ιδιόμορφη αφαιρετική απόλυτη χρονική μετοχή, Marco Tullio Cicerōne και Gaio Antōnio αποτελούν τα Υποκείμενα της ιδιόμορφης / ατελούς μετοχής, τα οποία συνδέονται μεταξύ τους με τον παρατακτικό, συμπλεκτικό σύνδεσμο *et* και το *consulibus* λειτουργεί ως κατηγορηματικός προσδιορισμός στα υποκείμενα της μετοχής. Ανάλυση: *Cum Marcus Tullius Cicero et Gaius Antonius consules erant & Cum Marcus Tullius Cicero et Gaius Antonius consules essent*).

ΛΕΚΤΙΟ ΧΧ: ΠΙΣΩ ΑΠΟ ΤΙΣ ΚΟΥΡΤΙΝΕΣ Ή ΠΩΣ Ο ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΕΓΙΝΕ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑΣ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **cui nomen est Hermaeum**: δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο *in diademata*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *cui*, εκφέρεται με οριστική και δηλώνει πραγματικό γεγονός και, μάλιστα, σε χρόνο ενεστώτα επειδή αναφέρεται στο παρόν.
2. **dum obvia turba quasi moriturum eum miseratur**: δευτερεύουσα χρονική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας «*Ab his in castra delatus est tristis et trepidus*». Εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο *dum*, εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει μόνο τον χρόνο και μάλιστα χρόνου ενεστώτα αντί του αναμενόμενου παρατατικού (λατινισμός) γιατί δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν και μάλιστα μια συνεχιζόμενη πράξη στη διάρκεια της οποίας συμβαίνει η πράξη του ρήματος της κύριας πρότασης (*delatus est*).

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

1. **Exclusus** : χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος, δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. (Ανάλυση σε πρόταση: *postquam/ut Claudius exclusus est/erat & cum Claudius exclusus esset*).
2. **exterritus**: αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος, δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. (Ανάλυση σε πρόταση: *quod Claudius exterritus erat*-αντικειμενική αιτιολογία/ *quod Claudius exterritus esset*-υποκειμενική αιτιολογία/ *cum Claudius exterritus esset*-αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας).
3. **praetenta**: επιθετική μετοχή ως επιθετικός προσδιορισμός στο *vela*, δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν (Ανάλυση σε πρόταση: *quae praetenta erant foribus*).
4. **Discurrens**: επιθετική μετοχή ή χρονική, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος, δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν. Ως επιθετική λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός στο *miles* (Ανάλυση σε πρόταση: *qui discurrebat// cum miles discurreret, dum miles discurret*).
5. **extractum**: χρονική μετοχή, συνημμένη στο αντικείμενο του ρήματος, δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν (Ανάλυση σε πρόταση: *postquam/ut miles extraxit /extraxerat eum, cum miles extraxisset eum//* Αλλά αν ο μαθητής δώσει και την ακόλουθη εκδοχή δεν θα την εκλάβουμε ως λανθασμένη: *postquam/ut is extractus est/erat, cum is extractus esset*).
6. **quasi moriturum**: αιτιολογική μετοχή (λόγω του ρ. ψυχικού πάθους *miseratur*) υποκειμενικής αιτιολογίας (λόγω του *quasi*), συνημμένη στο αντικείμενο του ρήματος, δηλώνει το υστερόχρονο στο παρελθόν. (Ανάλυση σε πρόταση: *quod is moriturus esset*) [Στην πραγματικότητα η φράση *quasi moriturum* αποτελεί βραχυλογία που δηλώνει παραβολή και ισοδυναμεί με τη δευτερεύουσα υποθετική παραβολική πρόταση: “*quasi is moriturus esset*”.]

LECTIO XXI: ΠΩΣ ΠΗΡΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΟΥ ΤΟ PISAURUM

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **pro quo immensam pecuniam acceperunt**: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση κρίσης, προσδιοριστική στο Capitolium. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quo (εμπρόθετη εισαγωγή) και εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει πραγματικό γεγονός.
2. **qui diu apud Ardeam in exilio fuerat propter Veientanam praedam non aequo iure divisam**: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση κρίσης, προσδιοριστική στο Camillus. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui και εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει πραγματικό γεγονός.
3. **quod illic aurum pensatum est**: δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα της κύριας πρότασης (dicitur). Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο quod και εκφέρεται με οριστική, γιατί εκφράζει αντικειμενική αιτιολογία (δηλώνει το προτερόχρονο στο παρόν).
4. **unde tamen rogatus reversus est**: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση κρίσης, προσδιοριστική στο in exilium. Εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα unde και εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει πραγματικό γεγονός.

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

1. **Brenno duce**: ιδιόμορφη αφαιρετική απόλυτη που δηλώνει χρόνο. Το **Brenno** λειτουργεί ως υποκείμενο και το **duce** ως κατηγορηματικός προσδιορισμός που δηλώνει αξίωμα, στο υποκείμενο.
Ανάλυση: cum Brennus dux esset ή cum Brennus dux erat ή dum Brennus dux est.
2. **deletis**: επιρρηματική χρονική μετοχή, ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν(everterunt).
Ανάλυση: cum Galli legiones delevisent ή postquam/ ubi/ ut Galli legiones deleverunt/ deleverant.
3. **absens**: επιρρηματική εναντιωματική μετοχή συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος. Δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν (est factus).
Ανάλυση: etsi Camillus aberat.
4. **appensum**: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή στο ρήμα dedit, συνημμένη στο quod, δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν (dedit).
Ανάλυση: quod id illic appensum erat/ quod quia illic appensum erat (αντικειμενική αιτιολογία) quod id illic appensum esset/ quod quia illic appensum esset (υποκειμενική αιτιολογία).
5. **divisam**: επιθετική μετοχή, ως επιθετικός προσδιορισμός στο praedam, δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν(fuerat).
Ανάλυση: quae non aequo iure divisa erat.
6. **abeuntes**: επιρρηματική χρονική μετοχή, που εκφράζει το σύγχρονο στο παρελθόν, (secutus est), συνημμένη στο Gallos. Η μετοχή μπορεί να εκληφθεί και ως επιθετική, ως επιθετικός προσδιορισμός στο Gallos.
Ανάλυση: cum Galli abirent ή dum Galli abeunt
Προσοχή: όλες οι χρονικές μετοχές ενεστώτα που συναντούμε στα κείμενα δηλώνουν συνεχιζόμενη πράξη στη διάρκεια της οποίας συμβαίνει το ρήμα της πρότασης.
Ως επιθετική μετοχή: qui abibant.
7. **interemptis**: ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, επιρρηματική χρονική μετοχή, που εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν (recepit).
Ανάλυση: cum Camillus eos interemisset/ quos cum Camillus interemisset ή postquam/ ubi/ ut Camillus eos interemit (interemerat)/ quos postquam/ ubi/ ut Camillus interemit (interemerat).
8. **rogatus**: επιρρηματική χρονική (ή αιτιολογική) μετοχή στο ρήμα, συνημμένη στο Camillus, δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν (reversus est).
Ανάλυση: cum Camillus rogatus esset ή postquam/ ubi/ ut Camillus rogatus est/ rogatus erat ή quod Camillus rogatus erat (αντικειμενική αιτιολογία) [quod Camillus rogatus esset (υποκειμενική αιτιολογία) /cum Camillus rogatus esset (αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας)].

LECTIO XXII: ΠΡΟΤΡΟΠΕΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **qui hanc rem publicam stabiliverunt:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στα αντικείμενα του imitemur (**Brutos, Camillos, Decios, Curios, Fabricios, Scipiones, alios**), εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία qui, είναι πρόταση κρίσεως, εκφέρεται με οριστική παρακειμένου, γιατί αναφέρεται στο παρελθόν και δηλώνει το πραγματικό γεγονός.
2. **quod est rectissimum:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο id. Είναι πρόταση κρίσεως, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quod, εκφέρεται με οριστική, διότι εκφράζει το πραγματικό γεγονός και χρόνου ενεστώτα, διότι αναφέρεται στο παρόν.
3. **quae volumus:** δευτερεύουσα πρόταση αναφορική ουσιαστική ως αντικείμενο στο ρήμα speremus. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quae και εκφέρεται με οριστική, διότι δηλώνει το πραγματικό γεγονός, χρόνου ενεστώτα, γιατί αναφέρεται στο παρόν.
4. **quod acciderit:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση ουσιαστική ως αντικείμενο στο ρήμα feramus. Είναι πρόταση κρίσεως, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία quod, εκφέρεται με οριστική, γιατί εκφράζει το πραγματικό γεγονός και συγκεκριμένα χρόνου συντελεσμένου μέλλοντα, διότι αναφέρεται στο μέλλον.

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

1. **praesentes:** επιθετική μετοχή ως επιθετικός προσδιορισμός στο fructus. (Ανάλυση σε αναφορική πρόταση: qui praesunt).

LECTIO XXIII: ΕΝΑΣ ΥΠΕΡΟΧΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **ut ignoraretur a marito:** δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του συμπεράσματος στο περιεχόμενο της κύριας με ρήμα το *paravit*, εισάγεται με το συμπερασματικό σύνδεσμο *ut* επειδή είναι καταφατική, εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το συμπέρασμα στη λατινική θεωρείται μια υποκειμενική κατάσταση, και συγκεκριμένα με υποτακτική παρατατικού (*ignoraretur*) γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου *paravit* και αναφέρεται στο παρελθόν. Έχουμε ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή της εμφάνισής του στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση). Στην κύρια πρόταση υπάρχει το *ita*.
2. **cum illa cubiculum mariti intraverat:** δευτερεύουσα χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας με ρήμα το *intraverat*, εισάγεται με τον επαναληπτικό σύνδεσμο *cum*, εκφέρεται με οριστική, γιατί η πράξη μας ενδιαφέρει από καθαρά χρονική άποψη και συγκεκριμένα με οριστική υπερσυντελικού, εκφράζει την αόριστη επανάληψη στο παρελθόν και σε σχέση με την προσδιοριζόμενη πρόταση δηλώνει το προτερόχρονο.
3. **quid ageret puer:** δευτερεύουσα ουσιαστική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής άγνοιας ως **αντικείμενο** στη μετοχή *interroganti*, εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία *quid*, εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει μια υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της ερώτησης και συγκεκριμένα με υποτακτική παρατατικού *ageret*, γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*interroganti*: εξάρτηση της μετοχής από το *respondebat*) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.
4. **cum lacrimae suae, diu cohibitae, vincerent:** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας, εισάγεται με τον ιστορικό-διηγηματικό σύνδεσμο *cum* και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί ο ιστορικός - διηγηματικός σύνδεσμος *cum* υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια και δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους. Είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου στην υποτακτική. Συγκεκριμένα με υποτακτική παρατατικού (*vincerent*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*egrediebatur*) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.
5. **ut simul imponeretur:** δευτερεύουσα βουλητική πρόταση ως έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα *orabat*, εισάγεται με το βουλητικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της είναι κάτι το επιθυμητό και συγκεκριμένα με υποτακτική παρατατικού (*imponeretur*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*orabat*) και αναφέρεται στο παρελθόν. Έχουμε ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή της εμφάνισής της στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση).

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

1. **occiso Scriboniano:** επιρρηματική χρονική μετοχή, γνήσια αφαιρετική απόλυτη, δηλώνει το προτερόχρονο.
(*occiso*: χρονική μετοχή, *Scriboniano*: υποκείμενο μετοχής).
Ανάλυση: *cum Scribonianus occisus esset* ή *postquam/ ubi/ ut Scribonianus occisus est*

LECTIO XXIV: ΤΟ ΠΑΘΗΜΑ ΕΝΟΣ ΨΕΥΤΗ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Cum P. Cornelius Nasica ad Ennium poetam venisset: δευτερεύουσα χρονική επιρρηματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *sensit*. Εισάγεται με τον ιστορικό ή διηγηματικό σύνδεσμο *cum*, ο οποίος αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος και υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια δημιουργώντας ανάμεσά τους μια σχέση αιτίου και αιτιατού. Εκφέρεται με υποτακτική, που κάνει φανερό τον ρόλο του υποκειμενικού στοιχείου. Συγκεκριμένα, με υποτακτική υπερσυντελικού (*venisset*). Εξαρτάται από το ρήμα *sensit* της κύριας πρότασης που είναι ιστορικού χρόνου και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

eique ab ostio quaerenti Ennium ancilla dixisset eum domi non esse: δευτερεύουσα χρονική επιρρηματική πρόταση, λόγω του παρατακτικού-συμπλεκτικού συνδέσμου *—que* που συνδέει την προηγούμενη χρονική πρόταση «Cum P. Cornelius Nasica ad Ennium poetam venisset» με την εν λόγω πρόταση. ΑΚΡΙΒΩΣ ΤΑ ΙΔΙΑ

quid postea Nasica fecerit: δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας, η οποία λειτουργεί ως αντικείμενο στο ρήμα *accipe* της προηγούμενης κύριας πρότασης, από την οποία και εξαρτάται. Εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία *quid* και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενό της. Συγκεκριμένα, με υποτακτική παρακειμένου, γιατί το ρήμα εξάρτησης είναι αρκτικού χρόνου (*accipe* = ενεστώτας) και δηλώνεται το προτερόχρονο στο παρόν. (Ευθύς λόγος: *quid postea Nasica fecit?*)

Paucis post diebus cum Ennius ad Nasicam venisset: δευτερεύουσα χρονική επιρρηματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *exclamavit*. Εισάγεται με τον ιστορικό ή διηγηματικό σύνδεσμο *cum*, ο οποίος αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος και υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια δημιουργώντας ανάμεσά τους μια σχέση αιτίου και αιτιατού. Εκφέρεται με υποτακτική, που κάνει φανερό τον ρόλο του υποκειμενικού στοιχείου. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (*venisset*). Εξαρτάται από το ρήμα *exclamavit* της κύριας πρότασης που είναι ρήμα ιστορικού χρόνου και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.

et eum a ianua quaereret: δευτερεύουσα χρονική επιρρηματική πρόταση λόγω του παρατακτικού-συμπλεκτικού συνδέσμου *et* που συνδέει την προηγούμενη χρονική πρόταση «Paucis post diebus cum Ennius ad Nasicam venisset» με την εν λόγω πρόταση. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *exclamavit*. Εισάγεται με τον ιστορικό ή διηγηματικό σύνδεσμο *cum*, ο οποίος αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος και υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια δημιουργώντας ανάμεσά τους μια σχέση αιτίου και αιτιατού. Εκφέρεται με υποτακτική, που κάνει φανερό τον ρόλο του υποκειμενικού στοιχείου. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*quaereret*). Το ρήμα εξάρτησης (της κύριας πρότασης) είναι ιστορικού χρόνου (*exclamavit*) και η δευτερεύουσα δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.

etsi domi erat: δευτερεύουσα επιρρηματική εναντιωματική πρόταση. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της εναντίωσης στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *exclamavit*. Εισάγεται με τον εναντιωματικό σύνδεσμο *etsi* και εκφέρεται με οριστική (παρατατικού: *erat*), διότι εκφράζει μια πραγματική κατάσταση, παρά την οποία ισχύει το περιεχόμενο της κύριας πρότασης.

quod Nasica tam aperte mentiebatur: δευτερεύουσα αιτιολογική ουσιαστική πρόταση, η οποία εξαρτάται από τη μετοχή *indignatus* (μετοχή προερχόμενη από ρήμα ψυχικού πάθους) της κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *quod* και εκφέρεται με οριστική (παρατατικού: *mentiebatur*), διότι δηλώνει αιτιολογία αντικειμενικά αποδεκτή. Λειτουργεί ως αντικείμενο στη μετοχή *indignatus*.

quid Nasica responderit: δευτερεύουσα ονοματική, πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας, η οποία λειτουργεί ως αντικείμενο του τελικού απαρεμφάτου *scire* της προηγούμενης κύριας πρότασης. Εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία *quid* και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική

χροιά στο περιεχόμενό της. Συγκεκριμένα, με υποτακτική παρακειμένου (*responderit*). Επομένως, εφόσον ο ρηματικός τύπος εξάρτησης (*scire*), [έμμεση εξάρτηση από το *vis*] είναι αρκτικού χρόνου, τότε η πλάγια ερωτηματική πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου δηλώνει το προτερόχρονο στο παρόν. [Ευθύς λόγος: *Quid Nasica respondit?* (Οριστική παρακειμένου)].

(Ego) cum te quaererem: δευτερεύουσα χρονική επιρρηματική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *credidi*. Εισάγεται με τον ιστορικό ή διηγηματικό σύνδεσμο *cum*, ο οποίος αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος και υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια δημιουργώντας ανάμεσά τους μια σχέση αιτίου και αιτιατού. Εκφέρεται με υποτακτική, που κάνει φανερό τον ρόλο του υποκειμενικού στοιχείου. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*quaererem*). Εξαρτάται από το ρήμα *credidi* της κύριας πρότασης που είναι ιστορικού χρόνου και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

quaerenti: επιθετική/αναφορική μετοχή συνημμένη στο *ei* στο οποίο λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός. Δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν. (Ανάλυση: *qui ab ostio quaerebat Ennium*)

LECTIO XXV: ΠΩΣ ΕΝΑ ΣΥΚΟ ΣΤΑΘΗΚΕ ΑΦΟΡΜΗ ΝΑ ΚΑΤΑΣΤΡΑΦΕΙ Η ΚΑΡΧΗΔΟΝΑ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **quando hanc ficum decerptam esse putetis ex arbore:** δευτερεύουσα ονοματική πλάγια ερωτηματική πρόταση μερικής αγνοίας ως έμμεσο αντικείμενο στο ρήμα της κύριας πρότασης *interrogo*. Εισάγεται με το ερωτηματικό επίρρημα *quando* και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενό της. Συγκεκριμένα, με υποτακτική ενεστώτα (*putetis*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*interrogo*) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρόν.
2. **Cum omnes recentem esse dixissent:** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *inquit*. Εισάγεται με τον *cum* τον ιστορικό-διηγηματικό, ο οποίος αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος, υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια και δημιουργεί ανάμεσά τους μια σχέση αιτίου και αιτιατού. Εκφέρεται με υποτακτική, που κάνει φανερό τον ρόλο του υποκειμενικού στοιχείου. Συγκεκριμένα, με υποτακτική υπερσυντελικού (*dixissent*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*inquit*) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
3. **quae nimia vobis est:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση κρίσεως, προσδιοριστική στο *fiduciam*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae* και εκφέρεται με οριστική, για να δηλώσει πραγματικό γεγονός και με χρόνο ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.
4. **nisi vos ipsi patriae consulueritis:** δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση, που εισάγεται με τον υποθετικό αποφαστικό σύνδεσμο *nisi*. Με εξάρτηση από το *credideritis* σχηματίζεται εξαρτημένος υποθετικός λόγος της ανοιχτής υπόθεσης (1ο είδος) στο μέλλον. Συγκεκριμένα, στην υπόθεση έχουμε υποτακτική παρακειμένου (*consulueritis*) και στην απόδοση απαρέμφατο μέλλοντα (*consulturum esse*).
[Τροπή σε ανεξάρτητο υποθετικό λόγο:
Υπόθεση: *nisi vos ipsi patriae consulueritis* (οριστική συντελεσμένου μέλλοντα)
Απόδοση: *nemo patriae consulet* (οριστική μέλλοντα)]
5. **quo Carthago deleta est:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση κρίσεως, προσδιοριστική στο *bello*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quo* και εκφέρεται με οριστική, για να δηλώσει πραγματικό γεγονός και με χρόνο παρακείμενο γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.

LECTIO XXVII: ΤΟ ΠΝΕΥΜΑ ΩΡΙΜΑΖΕΙ ΟΠΩΣ ΟΙ ΚΑΡΠΟΙ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **Cum Accius ex urbe Roma Tarentum venisset:** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *devertit*, εισάγεται με τον ιστορικό/διηγηματικό σύνδεσμο *cum* (υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση κύριας και δευτερεύουσας, δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους, είναι φανερός εδώ ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου της υποτακτικής), εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού, γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*devertit*) και εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
2. **ubi Pacuvius grandi iam aetate recesserat:** δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο *Tarentum*, εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα *ubi*, εκφέρεται με οριστική, γιατί δηλώνει κάτι το πραγματικό, και συγκεκριμένα με οριστική υπερσυντελικού, γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.
3. **qui multo minor natu erat:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση προσδιοριστική στο *Accius*, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *qui*, εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει το πραγματικό γεγονός και συγκεκριμένα με οριστική παρατατικού γιατί αναφέρεται το παρελθόν.
4. **cui Atreus nomen est:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση προσδιοριστική στο *tragoediam*, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *cui*, εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει το πραγματικό γεγονός και συγκεκριμένα με οριστική ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.
5. **quae scripsisset:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση προσδιοριστική στο εννοούμενο *ea* της κύριας, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae* εκφέρεται με υποτακτική (λόγω πλαγίου λόγου) και συγκεκριμένα με υποτακτική υπερσυντελικού (*scripsisset*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*dixit*) και εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν, ή ουσιαστική ως υποκείμενο των απαρεμφάτων *esse* και *videri*.
6. **ut dicis:** δευτερεύουσα απλή παραβολική πρόταση, εισάγεται με τον παραβολικό σύνδεσμο *ut* και εκφέρεται με οριστική επειδή η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι ή θεωρούνται αντικειμενική πραγματικότητα. Στην κύρια πρόταση υπάρχει το επίρρημα *ita*.
7. **quae deinceps scribam:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση προσδιοριστική στο εννοούμενο *ea* της κύριας (ή ουσιαστική ως υποκείμενο στο *fore*) εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae*, εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει το πραγματικό και συγκεκριμένα με οριστική μέλλοντα (*scribam*) γιατί αναφέρεται στο μέλλον.
8. **quod in pomis est:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση προσδιοριστική στο *idem*, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quod*, εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει το πραγματικό και συγκεκριμένα με οριστική ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.
9. **quae dura et acerba nascuntur:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο εννοούμενο *ea* της κύριας (ή ουσιαστική ως υποκείμενο στο *fiunt*), εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae*, εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει το πραγματικό και συγκεκριμένα με οριστική ενεστώτα (*nascuntur*), γιατί αναφέρεται στο παρόν.
10. **quae gignuntur statim vieta et mollia:** δευτερεύουσα αναφορική πρόταση προσδιοριστική στο εννοούμενο *ea* της κύριας (ή ουσιαστική ως υποκείμενο στο *fiunt*), εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae*, εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει το πραγματικό και συγκεκριμένα με οριστική ενεστώτα (*gignuntur*), γιατί αναφέρεται στο παρόν.

ΛΕΚΤΙΟ XXVIII: ΣΤΑ ΙΧΝΗ ΕΝΟΣ ΔΡΑΠΕΤΗ ΔΟΥΛΟΥ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **cum eum fugitivum esse ex Aesopi litteris cognovisset** : δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση· λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα της κύριας πρότασης *comprehendit*. Εισάγεται με τον ιστορικό/ διηγηματικό σύνδεσμο *cum* (φανερώνει τη βαθύτερη σχέση δευτερεύουσας και κύριας· δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους· είναι φανερός εδώ ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου της υποτακτικής). Εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελικού (*cognovisset*), γιατί εξαρτάται από το ρήμα της κύριας (*comprehendit*) που είναι ιστορικός χρόνος και εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
2. **quanti homo sit**: δευτερεύουσα ουσιαστική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας, ως αντικείμενο στο *spectare*· εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία *quanti*, εκφέρεται με υποτακτική, (*sit*), (όπως όλες οι πλάγιες ερωτηματικές, αφού θεωρείται ότι η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης)· συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*spectare* → *noli*) και εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν.
3. **qui tam nihili est**: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο εννοούμενο *is*· εκφέρεται με οριστική γιατί εκφράζει το πραγματικό· εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *qui*, (Η πρόταση μπορεί επίσης να θεωρηθεί από κάποιους φιλόλογους ως αναφορική υποθετική).
4. **ut nihil ei gratius possit esse quam recuperatio fugitivi**: δευτερεύουσα επιρρηματική συμπερασματική πρόταση· εισάγεται με τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ut* ο οποίος συνοδεύεται από την αντωνυμία *nihil* που έχει αρνητική σημασία, άρα η πρότασή μας είναι αρνητική. Εκφέρεται με υποτακτική (το συμπέρασμα στη λατινική θεωρείται υποκειμενική κατάσταση), συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα, γιατί εξαρτάται από το ρήμα *adfectus est* της κύριας, που είναι παρακείμενος με σημασία ενεστώτα και εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν. Έχουμε ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων, γιατί το συμπέρασμα είναι ιδωμένο τη στιγμή της εμφάνισής του στο μυαλό του ομιλητή και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του (συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση).

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

rediens: επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο *tu* (Ανάλυση μετοχής: *dum redis*)

ΛΕΚΤΙΟ XXIX: Ο ΟΚΤΑΒΙΑΝΟΣ, Ο ΠΑΠΟΥΤΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΟΡΑΚΙ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **Cum Octavianus post victoriam Actiacam Romam rediret:** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *occurrit*. Εισάγεται με τον *cum* τον ιστορικό-διηγηματικό, ο οποίος αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος, υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση της δευτερεύουσας με την κύρια και δημιουργεί ανάμεσά τους μια σχέση αιτίου και αιτιατού. Εκφέρεται με υποτακτική, που κάνει φανερό τον ρόλο του υποκειμενικού στοιχείου. Συγκεκριμένα, με υποτακτική παρατατικού (*rediret*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*occurrit*) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.
2. **ut corvum doceret parem salutationem:** δευτερεύουσα ονοματική βουλητική πρόταση, που **λειτουργεί ως έμμεσο αντικείμενο στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *incitavit***. Εισάγεται με τον βουλητικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, και εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της είναι απλώς επιθυμητό. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*doceret*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*incitavit*) [παρουσιάζεται ιδιομορφία στην ακολουθία των χρόνων, γιατί η βούληση είναι ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή (συγχρονισμός κύριας και δευτερεύουσας) και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της] και αναφέρεται στο παρελθόν.
3. **quotiescumque avis non respondebat:** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση, που λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *solebat*. Εισάγεται με τον χρονικό-επαναληπτικό σύνδεσμο *quotiescumque*, ο οποίος ισοδυναμεί με τον επαναληπτικό *cum*. Εκφέρεται με οριστική, γιατί η πράξη ενδιαφέρει από καθαρά χρονική άποψη, και συγκεκριμένα, με οριστική παρατατικού (*respondebat*). Εκφράζει την αόριστη επανάληψη στο παρελθόν και, σε σχέση με την κύρια πρόταση, δηλώνει το σύγχρονο.
4. **quantum nullam adhuc emerat:** δευτερεύουσα επιρρηματική απλή παραβολική συγκριτική πρόταση, του ποσού, που λειτουργεί ως β' όρος σύγκρισης (α' όρος σύγκρισης είναι η προηγούμενη κύρια). Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quantum* (που αποτελεί παραβολικό ζεύγος με το *tantum* το οποίο προηγείται στην κύρια) και εκφέρεται με οριστική (*emerat*), γιατί η σύγκριση αφορά δύο πράξεις ή καταστάσεις που είναι ή θεωρούνται αντικειμενική πραγματικότητα. Συγκεκριμένα, με οριστική υπερσυντελικού, γιατί αναφέρεται στο παρελθόν και δηλώνει το προτερόχρονο σε σχέση με την κύρια πρόταση.

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

1. **tenens:** επιθετική μετοχή, αναφέρεται στο υποκείμενο του ρήματος (*homo*) στο οποίο λειτουργεί ως επιθετικός προσδιορισμός. Δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.
Ανάλυση: *qui tenebat*. (κατά άλλη εκδοχή τροπική, συνημμένη στο υποκείμενο του ρήματος).
2. **audita:** επιρρηματική χρονική μετοχή, ιδιάζουσα αφαιρετική απόλυτη, δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
Ανάλυση: *cum Caesar salutationem audivisset / postquam, ubi, ut Caesar salutationem audivit (audiverat)*.

LECTIO XXX: Ο ΛΙΚΙΝΙΟΣ ΜΟΥΡΗΝΑΣ ΚΑΙ ΤΑ ΗΘΗ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **Et si habet Asia suspiciōnem quandam luxuriae:** δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό σύνδεσμο *si* (διότι είναι καταφατική) και εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*habet*). Η απόδοση του υποθετικού λόγου είναι το (*laudare*) *debemus* της κύριας πρότασης που είναι, επίσης, οριστική ενεστώτα. Πρόκειται για ευθύ, απλό υποθετικό λόγο που ανήκει στο α' είδος και εκφράζει την ανοικτή υπόθεση στο παρόν.
2. **quod Asiam vidit:** δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *quod* και εκφέρεται με οριστική, (χρόνου παρακειμένου: *vidit*), διότι εκφράζει αιτιολογία αντικειμενικά αποδεκτή.
3. **[sed] in Asia continenter vixit:** δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση, η οποία συνδέεται με την προηγούμενη αιτιολογική παρατακτικά με τον αντιθετικό σύνδεσμο *sed*. Επομένως και αυτή εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *quod* και εκφέρεται με οριστική, (χρόνου παρακειμένου: *vixit*), διότι εκφράζει αιτιολογία αντικειμενικά αποδεκτή.
4. **ex qua laus familiae, memoria generi, honos et gloria nomini constituta est:** δευτερεύουσα (επιθετική) αναφορική προσδιοριστική πρόταση στη λέξη *Asiae*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *qua* (εμπρόθετη εισαγωγή: *ex qua*) και εκφέρεται με οριστική (*constituta est*: παθητικός παρακείμενος), επειδή δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

patre imperatore: ιδιόμορφη αφαιρετική απόλυτη, χρονική μετοχή. Η λέξη *patre* λειτουργεί ως υποκείμενο, ενώ η λέξη *imperatore* λειτουργεί ως κατηγορηματικός προσδιορισμός του υποκειμένου, αφού είναι λέξη που δηλώνει αξίωμα. (Ανάλυση μετοχής: *cum* + υποτακτική παρατατικού του *sum* = *cum pater imperator esset*).

LECTIO XXXI: Η ΓΕΝΝΑΙΟΤΗΤΑ ΔΕΝ ΒΓΑΙΝΕΙ ΠΑΝΤΑ ΣΕ ΚΑΛΟ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **ut omnes pugna abstererent:** Δευτερεύουσα ονοματική, βουλητική πρόταση, ως αντικείμενο στο ρήμα *edixit*· εισάγεται με τον βουλητικό σύνδεσμο *ut*, γιατί είναι καταφατική, εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενο της είναι κάτι το επιθυμητό και συγκεκριμένα με υποτακτική παρατατικού (*abstererent*), γιατί εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*edixit*) και αναφέρεται στο παρελθόν (ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων: η βούληση είναι δηλ. ιδωμένη τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή, συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση, και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής της).
2. **cum aliquando castris abiret:** δευτερεύουσα επιρρηματική, χρονική πρόταση, λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα της κύριας πρότασης· εισάγεται με τον ιστορικό/διηγηματικό σύνδεσμο *cum*, που αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος, υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση δευτερεύουσας και κύριας και δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους· είναι φανερός εδώ ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου της υποτακτικής· εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*abiret*), γιατί εξαρτάται από το ρήμα ιστορικού χρόνου (*edixit*), και εκφράζει το σύγχρονο στο παρελθόν.
3. **ut singularis proelii eventu cernatur:** δευτερεύουσα επιρρηματική, τελική πρόταση, ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *congregiamur*. Εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο *ut* επειδή είναι καταφατική· εκφέρεται με υποτακτική, γιατί το περιεχόμενό της είναι κάτι το επιθυμητό, και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα (*cernatur*), γιατί εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*congregiamur*) και αναφέρεται στο παρόν (ιδιόμορφη ακολουθία χρόνων: ο σκοπός είναι δηλ. ιδωμένος τη στιγμή που εμφανίζεται στο μυαλό του ομιλητή, συγχρονισμός της κύριας με τη δευτερεύουσα πρόταση, και όχι τη στιγμή της πιθανής πραγματοποίησής του).
4. **quanto miles Latinus Romano virtute antecellat:** δευτερεύουσα ουσιαστική πλάγια ερωτηματική πρόταση, μερικής αγνοίας, ως υποκείμενο στο *cernatur*· εισάγεται με την ερωτηματική αντωνυμία *quanto*· εκφέρεται με υποτακτική, γιατί η εξάρτηση δίνει υποκειμενική χροιά στο περιεχόμενο της πρότασης και συγκεκριμένα με υποτακτική ενεστώτα (*antecellat*), γιατί εξαρτάται από αρκτικό χρόνο (*cernatur*) και εκφράζει το σύγχρονο στο παρόν.
5. **cum in castra revertisset:** δευτερεύουσα επιρρηματική, χρονική πρόταση· λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης· εισάγεται με τον ιστορικό/διηγηματικό σύνδεσμο *cum*, που αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος, υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση δευτερεύουσας και κύριας και δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους· είναι φανερός εδώ ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου της υποτακτικής· εκφέρεται με υποτακτική υπερσυντελική (*revertisset*), γιατί εξαρτάται από το ρήμα της κύριας που είναι ιστορικός χρόνος (*multavit*) και εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν.
6. **cuius opera hostes fugati erant:** δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο *adulescentem*, εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *cuius*, εκφέρεται με οριστική (*fugati erant*) και δηλώνει το πραγματικό γεγονός. Σε σχέση με την κύρια δηλώνει το προτερόχρονο.

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

1. **natus:** ουσιαστικοποιημένη επιθετική μετοχή, ως παράθεση στο υποκείμενο του ρήματος *T. Manlius*. Δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Ανάλυση: *qui natus erat (est)*.
2. **confisus et permotus:** αιτιολογικές μετοχές, συνημμένες στο υποκείμενο του ρήματος *adulescens*. Δηλώνουν το προτερόχρονο στο παρελθόν. Ανάλυση: *quod adulescens confisus erat (est)/ permotus erat (est)* (αντικειμενική αιτιολογία) // *quod adulescens confisus esset/ permotus esset* (υποκειμενική αιτιολογία) // *cum adulescens confisus esset/ permotus esset* (αποτέλεσμα εσωτερικής λογικής διεργασίας)

ΛΕΚΤΙΟ XXXII: ΕΝΑΣ ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΣ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

nisi litterarum lumen accederet: δευτερεύουσα επιρρηματική υποθετική πρόταση. Εισάγεται με τον υποθετικό αποφαιτικό σύνδεσμο nisi. Σχηματίζει, με απόδοση την κύρια πρόταση «quiae ... omnia», υποθετικό λόγο του αντίθετου του πραγματικού για το παρόν. Συγκεκριμένα, και στην υπόθεση και στην απόδοση έχουμε υποτακτικές παρατατικού (accederet, iacerent).

LECTIO XXXIII: ΚΑΙΡΟΣ ΓΙΑ ΑΝΑΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **quae iacere sentis percussa atque prostrata impetu belli ipsius**: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο *omnia*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae* και εκφέρεται με οριστική (*sentis*), γιατί εκφράζει κάτι το πραγματικό, χρόνου ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.
2. **quod necesse fuit**: δευτερεύουσα αναφορική προσθετική πρόταση [γιατί αναφέρεται σε όλο το περιεχόμενο της αναφορικής πρότασης (*quae iacere sentis percussa atque prostrata impetu belli ipsius*)]. Δεκτή θεωρείται και η άποψη ότι είναι προσδιοριστική στο *belli*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quod* και εκφέρεται με οριστική (*fuit*), για να δηλώσει κάτι το πραγματικό, χρόνου παρακειμένου γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.
3. **quae disapsa iam diffluxerunt**: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο *omnia*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae* και εκφέρεται με οριστική (*diffluxerunt*), για να δηλώσει κάτι το πραγματικό, χρόνου παρακειμένου γιατί αναφέρεται στο παρελθόν.
4. **quae idem togatus fieri prohibuisset**: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο *multa*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae* και εκφέρεται με υποτακτική δυνητική (*prohibuisset*), χρόνου υπερσυντελικού, γιατί εκφράζει το απραγματοποίητο στο παρελθόν.
5. **quibus praeter te mederi nemo potest**: δευτερεύουσα αναφορική πρόταση, προσδιοριστική στο *vulnera*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quibus* και εκφέρεται με οριστική (*potest*) και δηλώνει το πραγματικό γεγονός, χρόνου ενεστώτα γιατί αναφέρεται στο παρόν.

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

percussa atque prostrata: επιθετικές μετοχές ως επιρρηματικά κατηγορούμενα του τρόπου στο *quae* μέσω του *iacere*. [Ανάλυση μετοχής: *quae percussa atque prostrata sunt (erant)*].

LECTIO XXXIV: Ο ΣΚΙΠΙΩΝΑΣ Ο ΑΦΡΙΚΑΝΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΛΗΣΤΑΡΧΟΙ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **Cum Africanus in Literno esset:** δευτερεύουσα επιρρηματική, χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον ιστορικό, διηγηματικό σύνδεσμο *cum* (*cum historicum/narrativum*) και εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού, *esset*, διότι ο διηγηματικός *cum* αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος, υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση δευτερεύουσας - κύριας και δημιουργεί μία σχέση αιτίου -αιτιατού ανάμεσά τους. Επιπλέον, είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου στην υποτακτική. Σε σχέση με το ρήμα «*venerunt*» της κύριας πρότασης, που είναι ιστορικός χρόνος, η δευτερεύουσα χρονική πρόταση εκφράζει το σύγχρονο στο παρελθόν. Τέλος, η πρόταση λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *venerunt*.
2. **cum se ipsum captum venisse eos existimasset:** δευτερεύουσα επιρρηματική, αιτιολογική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *cum* και εκφέρεται με υποτακτική, επειδή η αιτιολογία είναι το αποτέλεσμα εσωτερικής, λογικής διεργασίας. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική χρόνου υπερσυντελικού (*existimasset*) και εφόσον το ρήμα της κύριας πρότασης είναι ιστορικού χρόνου (*conlocavit*), η δευτερεύουσα πρόταση εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης.
3. **Quod ut praedones animadverterunt:** δευτερεύουσα επιρρηματική, χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο *ut* (προτάσσεται το *quod* που αναφέρεται στα προηγούμενα για λόγους έμφασης). Επίσης, το *quod*, που είναι αναφορική αντωνυμία, στην αρχή περιόδου ισοδυναμεί με δεικτική (= *id*). Η πρόταση εκφέρεται με οριστική παρακειμένου, δηλώνει το πραγματικό γεγονός που συνέβη στο παρελθόν και η ύπαρξη της οριστικής δείχνει ότι η πρόταση ενδιαφέρει μόνο από χρονική άποψη. Σε σχέση με την κύρια πρόταση εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *conlocavit*.
4. **Haec postquam domestici Scipioni rettulerunt:** δευτερεύουσα επιρρηματική, χρονική πρόταση. Εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο *postquam* (προτάσσεται για λόγους έμφασης το *haec*). Εκφέρεται με οριστική (ενεργητικού παρακειμένου = *rettulerunt*), διότι εκφράζει το πραγματικό γεγονός, που συνέβη στο παρελθόν, και ενδιαφέρει μόνο από χρονική άποψη. Σε σχέση με την κύρια πρόταση, που ακολουθεί (*is fores...iussit*), δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *iussit*.
5. **Cum ante vestibulum dona posuissent:** δευτερεύουσα επιρρηματική, χρονική πρόταση, η οποία εισάγεται με τον ιστορικό, διηγηματικό σύνδεσμο *cum* (*cum historicum/narrativum*). Εκφέρεται με υποτακτική (*posuissent*), διότι ο διηγηματικός *cum* αναφέρεται σε διηγήσεις του παρελθόντος, υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση δευτερεύουσας - κύριας και δημιουργεί μία σχέση αιτίου -αιτιατού ανάμεσά τους. Επιπλέον, είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου στην υποτακτική. Σε σχέση με το ρήμα της κύριας πρότασης «*reverterunt*», που είναι ιστορικός χρόνος, η δευτερεύουσα χρονική πρόταση εκφράζει το προτερόχρονο στο παρελθόν. Τέλος, η πρόταση λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *reverterunt*.
6. *quae homines deis immortalibus consecrare solent:* δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στη λέξη *dona* της προηγούμενης επιρρηματικής χρονικής πρότασης. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quae* και εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*solent*) γιατί δηλώνει το πραγματικό γεγονός.

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ ΜΕΤΟΧΩΝ

abiectis armis: ιδιόζουσα αφαιρετική απόλυτη χρονική μετοχή (*abiectis*), που δηλώνει το προτερόχρονο στο παρελθόν, η οποία ισοδυναμεί και αναλύεται σε δευτερεύουσα: χρονική πρόταση: *cum praedones arma abiecerunt* ή *postquam/ubi/ut praedones arma abiecerunt/-erant*. Το **armis** είναι υποκείμενο της μετοχής *abiectis*.

ΛΕΚΤΙΟ XXXV: Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΑ ΔΕΙΝΑ ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. **quod infelicitur vixerint:** δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *miseretur*. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *quod* και εκφέρεται με υποτακτική, επειδή δηλώνει υποκειμενική αιτιολογία, χρόνου παρακειμένου (*vixerint*), διότι εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου (*miseretur*: υποτακτική ενεστώτα) και δηλώνει το προτερόχρονο στο παρόν.
2. **qui inter patres ac plebem publicae gratiae sequester fuit:** δευτερεύουσα αναφορική προσδιοριστική πρόταση στο Menenius Agrippa. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *qui* και εκφέρεται με οριστική, γιατί εκφράζει το πραγματικό γεγονός και χρόνου παρακειμένου (*fuit*), διότι δηλώνει το προτερόχρονο.
3. **cum Poenos in Africa funderet:** δευτερεύουσα επιρρηματική χρονική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *scripsit*. Εισάγεται με τον ιστορικό - διηγηματικό σύνδεσμο *cum* και εκφέρεται με υποτακτική, διότι ο ιστορικός - διηγηματικός σύνδεσμος υπογραμμίζει τη βαθύτερη σχέση ανάμεσα στην κύρια και τη δευτερεύουσα και δημιουργεί μια σχέση αιτίου και αιτιατού ανάμεσά τους. Άλλωστε, είναι φανερός ο ρόλος του υποκειμενικού στοιχείου στην υποτακτική. Συγκεκριμένα εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*funderet*), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*scripsit*) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.
4. **quoniam Regulus aberat:** δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *placuit*. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *quoniam* και εκφέρεται με οριστική (*aberat*: οριστική παρατατικού = σύγχρονο), διότι δηλώνει αντικειμενική αιτιολογία.
5. **quia nihil illis reliquerat pater:** δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *acceperunt*. Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *quia* και εκφέρεται με οριστική (*reliquerat*: οριστική υπερσυντελικού = προτερόχρονο), διότι δηλώνει αντικειμενική αιτιολογία.
6. **cum a Carthagine semper tributum ipse exigeret:** δευτερεύουσα επιρρηματική αιτιολογική πρόταση ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης με ρήμα το *aequum erat* (απρόσωπη έκφραση). Εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *cum* (αιτιολογικός *cum*) και εκφέρεται με υποτακτική, διότι η αιτιολογία είναι αποτέλεσμα εσωτερικής, λογικής διεργασίας. Συγκεκριμένα, εκφέρεται με υποτακτική παρατατικού (*exigeret*), διότι εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*aequum erat*) και δηλώνει το σύγχρονο στο παρελθόν.
7. **quibus populus Romanus loco soceri fuit:** δευτερεύουσα αναφορική - αιτιολογική πρόταση που προσδιορίζει τη λέξη *viros* και λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στην προηγούμενη επιφωνηματική πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *quibus* [*quod*, αιτιολ. συνδ. (= διότι) + *eis*] και εκφέρεται με οριστική (*fuit*: οριστική παρακειμένου = προτερόχρονο), διότι εκφράζει αντικειμενική αιτιολογία.